

Amb la veïnia

Núm. 5 - Juliol 2000

RAUL
CAPITANI
2000

Il·lustre Col·legi
d'Advocats de Mataró

L'afer Pinochet

ANNA Mª VIDAL I CARDONA

L'afer Pinochet ha ocupat durant mesos l'atenció dels mitjans de comunicació. Ha estat un cas que ha establert un precedent? Ha canviat res? S'ha acabat la impunitat? Durant tot aquest temps hem sentit moltes coses, moltes opinions i reflexions, però els arguments jurídics d'aquest cas sovint no arriben a ser explicats amb deteniment en els mitjans de comunicació. El present article pretén analitzar breument les diferents qüestions legals que s'han plantejat en aquest afer i que cadascú en tregui les seves conclusions.

Resolucions judicials espanyoles

En el nostre propi Estat s'han succeït resolucions de l'Audiència Nacional i recursos de la Fiscalia. De tot plegat n'he extret els elements claus des del punt de vista jurídic per analitzar-los i comentar-los.

La competència dels tribunals espanyols

La Fiscalia espanyola ha esgrimit que els tribunals espanyols no són competents i un dels motius que al·lega és el mateix Conveni per a la prevenció i sanció del delicte de genocidi de 13-09-1968, que va entrar en vigor a Espanya el 12-12-1968. La base d'aquesta argumentació jurídica es troba en l'article 6 de l'esmentat Conveni, que estableix «que les persones acusades de genocidi o de qualsevol dels actes enumerats a l'article 3 seran jutjades per un tribunal competent de l'Estat en el territori del qual fou comès l'acte, o davant la cort penal internacional que sigui competent respecte a aquelles de les Parts contractants que hagin reconegut la seva jurisdicció». L'Audiència Nacional però, és clara en aquest sentit: «aquest article no exclou l'existència d'altres òrgans jurisdiccionals diferents als enumerats i limitar-ho seria contrari al propi esperit del Conveni.» (1) I una part de la doctrina també s'ha afegit a aquesta interpretació. Així, Antonio Remiro Brotons manifesta:

«No es de recibo una interpretación gramatical y lógica que conduce a resultados manifiestamente absurdos, en línea de directa contradicción con los objetivos perseguidos. (...) España –y los demás Estados partes en el Convenio de 1948– no invaden la soberanía territorial de aquél en el que se cometió el delito cuando afirman su jurisdicción; por el contrario ejercen su propia soberanía cooperando en la satisfacción de objetivos de una humanidad repartida entre todos ellos». (2)

L'altre argument per negar la competència dels tribunals espanyols per part de la Fiscalia era que l'article 23.4 de la LOPJ, que estableix la jurisdicció espanyola en el cas de fets ocorreguts per espanyols o estrangers fora del territori nacional susceptibles de tipificar-se com a genocidi, terrorisme i altres delictes enumerats en el mateix article, no es pot aplicar al cas present perquè en el moment dels fets aquesta norma, que data del 1985, no existia i no es pot pretendre ara una aplicació retroactiva. L'Audiència Nacional respon que la LOPJ no és una norma de punició sinó processal i, per tant, no entra en joc la irretroactivitat de les normes penals i, a més, una altra interpretació seria contrària a l'article 9 de la Constitució espanyola.

Així mateix, en últim terme cal tenir present l'argument de la sala penal de l'Audiència Nacional quan afirma que els tribunals espanyols estan del tot legitimats i són competents pel fet de ser més de cinquanta les víctimes espanyoles de la repressió.

El concepte de genocidi

L'altra qüestió debatuda a l'Audiència Nacional és si els fets imputats en aquest afer poden qualificar-se com a genocidi segons la llei penal espanyola, perquè aquest és un dels delictes que permet a la jurisdicció espanyola de ser competent per conèixer els fets que s'hagin comès per espanyols i estrangers, tant a dintre com a fora del territori nacional.

L'any 1968 Espanya es va adherir al Conveni

per a la prevenció i sanció del delicte de genocidi de 9 de desembre del 1948, i l'any 1971 el delicte de genocidi entrà ja en el catàleg del Codi Penal, on se'l descrivia com el delicte que cometen els que amb el propòsit de destruir total o parcialment un grup nacional ètnic, social o religiós, duguin a terme alguns dels actes qualificats com a morts, lesions, desplaçaments forçosos i altres. Aquest delicte de genocidi, evidentment, ha estat recollit en el Codi Penal del 1995. El conveni del 68 definia aquest delicte com aquell comès per destruir total o parcialment un grup nacional, ètnic, racial o religiós.

Davant d'aquestes definicions, la qüestió està en determinar el concepte de genocidi, puix que, per dates, els delictes comesos durant la Dictadura xilena des de l'11 de setembre del 1973, ja es podien qualificar com a genocidi en el Dret espanyol, en virtut del Codi Penal que ho va recollir amb una reforma el 1971. En aquest sentit, l'Audiència Nacional afirma que la repressió que va sofrir Xile no va pretendre només canviar l'actitud d'un grup, sinó que va pretendre destruir el mateix grup mitjançant detencions, tortures, desaparicions i morts. Per tant, compleix el tipus de delicte de genocidi en els termes abans esmentats, perquè no va ser, en cap cas, una actuació a l'atzar o indiscriminada, sinó amb un fi clar i amb la intenció de desestructurar.

També es qüestiona la tipificació dels fets com a terrorisme, ja que el terrorisme és un dels altres delictes que l'article 23 de la Llei orgànica del Poder Judicial permet a la Jurisdicció espanyola tenir competència, tant si s'han comès dintre o fora del territori nacional. En aquest aspecte, l'Audiència Nacional acaba afirmant que els delictes que s'han pogut considerar com a delicte de genocidi també poden qualificar-se com a terrorisme, del moment que una tipificació no exclou l'altre. I respecte als delictes de tortura, que tant de pes van tenir amb la sentència britànica del tribunal de Bow Street, l'Audiència Nacional manifesta que totes les tortures denunciades formarien part del delicte de més entitat de genocidi o de terrorisme i, per tant, no té sentit entrar a examinar si aquest delicte de tortura pot ser objecte d'una persecució universal, d'acord amb l'article 23 de la Llei orgànica del Poder Judicial.

La cosa jutjada o la litispendència internacional

Una altra qüestió conflictiva i al·legada per la Fiscalia era la consideració de tots aquest fets com a cosa jutjada i l'existència d'una litispendència internacional, per haver-se ja jutjat a Xile aquests fets i perquè hi ha encara en curs causes i procediments penals. Però en aquest sentit l'Audiència Nacional també és rotunda: Tots els fets que van ser sobre-

Cronologia del cas Pinochet

1. Madrid, agost del 1996.

Comença a Espanya el procés contra Pinochet.

2. 22 de setembre del 1998.

Pinochet arriba a Londres amb passaport diplomàtic expedit pel Senat xilè.

3. 9 d'octubre del 1998.

Pinochet és operat d'una hèrnia discal en una clínica londinenca.

4. Madrid, 16 d'octubre del 1998.

El jutge Garzón ordena la detenció preventiva de l'exdictador.

5. 19 d'octubre del 1998.

El jutge Garzón dicta un acte ampliant a noranta-quatre els fets imputats a Pinochet pels delictes de genocidi, terrorisme i tortures. Xile transmet un escrit de protesta a les autoritats britàniques.

6. 23 d'octubre del 1998.

El president de Xile, Eduardo Frei, insta al Regne Unit a alliberar el senador vitalici per raons humanitàries.

7. Ginebra, 26 d'octubre del 1998.

Un tribunal de Ginebra demana també la detenció de l'exdictador.

8. 28 d'octubre del 1998.

L'alt tribunal de justícia de Londres, afirmà que Pinochet gaudeix d'immunitat com a excap d'estat.

9. 30 d'octubre del 1998.

La sala penal de l'Audiència nacional ratifica la competència de la justícia espanyola per jutjar Pinochet per genocidi i crims comesos durant el règim militar xilè (1973-1990).

El procés a Xile

A Xile, la primera querella contra el general la va presentar el Partit Comunista el gener del 1998, via que posteriorment fou seguida per organitzacions de drets humans, sindicals, gremials i directives partidàries.

Com a primera mesura en el cas, el jutge Guzmán va sotmetre a procés a principis de juny d'aquell any a cinc militars que integraren un comandament acusat del segrest qualificat de 19 presoners polítics que es troben desapareguts des d'octubre del 1973. Es tracta de l'anomenada «caravana de la mort», dirigida pel general Sergio Arellano Stark, i integrada, entre d'altres, pels coronels Marcelo Moren Brito i Sergio Arredondo, el brigadier Pedro Espinoza i el capitàn Patricio Díaz, els quals es troben reclusos en recintes castrenses després de ser ratificat el seu processament per la Cort Suprema el 20 de juliol passat.

El 18 d'agost del 1999 l'advocat Nelson Caucoto, en representació de la família de l'enginyer David Silbermann Gurovich, exgerent general de la divisió Chuquicamata de la Corporación Nacional del Cobre (CODELCO), interposa davant la Cort d'Apel·lacions de Santiago una acció judicial contra Pinochet.

Silbermann fou detingut a mitjans del 1974 a Calama, i fou traslladat a la capital, als recintes de reclusió clandestins de Cuatro Álamos.

El 20 d'agost es va presentar la

querella número 35 contra el general xilè Augusto Pinochet (ara ja són aproximadament entre 80 i 90). L'acció judicial fou interposada davant la Cort d'Apel·lacions de Santiago per l'advocat Nelson Caucoto en representació de la família del dirigent d'esquerres Humberto Menanteau, que va desaparèixer a finals del 1975 després de ser detingut per la Direcció de la Intel·ligència Nacional (DINA). La seva vídua, Jazmín Fernández, assenyala que entre setembre i novembre del 1975 intentaren «profusament anar-se'n del país», però no pogueren perquè la DINA els detingué novament. Fernández indicà que poc després el seu cos fou trobat als afores de Buin per un camperol.

Les accions judicials hauran de ser vistes pel jutge especial Juan Guzmán, que està a càrrec del cas.

L'escenari xilè és ara el punt de mira de l'afet Pinochet, un cop l'exgeneral ha tornat al seu país. En els dies propers al seu alliberament pel ministre britànic, es va incrementar el nombre de querelles presentades contra Pinochet.

Ara per ara, el primer escull és aconseguir el seu desaforament.

Aquest procediment va començar a principis de maig amb la sol·licitud de set advocats per retirar la immunitat parlamentària a Pinochet. Un cop el jutge Guzmán va donar llum verda a aquesta sol·licitud, la mateixa va arribar a la Corte de Apelaciones de Santiago, formada per 22 jutges que s'han de pronunciar per majoria sobre el desaforament de l'exgeneral.

En aquest procés en marxa ja s'ha denegat per la justícia xilena la petició d'un altre examen mèdic a Pinochet abans de les al·legacions de les parts en el desaforament.

Paral·lelament, a nivell parlamentari s'ha aprovat una llei que donaria un segon aforament a Pinochet com a expresident, normativa a la qual s'oposa l'actual president xilè, el socialista Ricardo Lagos. La llei ja havia estat aprovada però Lagos va enviar un altre projecte perquè es fes una nova interpretació de la mateixa, contrària al doble aforament.

El 5 de juny del 2000 la Corte de Apelaciones de Santiago va aprovar el desaforament per 13 vots a favor i 9 en contra i això permet que Pinochet pugui ser jutjat pels crims comesos entre 1973 i 1990, en concret pels fets de l'anomenada «caravana de la mort».

Ara bé, encara cal que es pronuncii el Tribunal Suprem Xilè, al qual recorrerà la defensa del general i que és l'últim òrgan judicial que pot acordar el desaforament.

seguts o arxivats definitivament en els tribunals xilens o en virtut de l'aplicació del decret llei 2.191 del 1978 no poden considerar-se com el cas típic d'un imputat absolt o indultat a l'estranger. I això per dos motius: el primer, perquè el propi decret llei 2.191 del 1978 xilè es pot considerar contrari a les normes de *ius cogens* internacionals; però, a més, aquest indult no es pot considerar un veritable indult, d'acord amb la normativa espanyola aplicable en el procés en marxa, i tan sols es pot considerar com una norma despenalitzadora dictada per motius i conveniències únicament polítiques.

El principi d'igualtat sobirana

La Fiscalia espanyola argumentava també el principi d'igualtat sobirana a favor de les seves tesis i el fonamentava en l'article 2, apartat 1, de la Carta de les Nacions Unides. En aquest sentit, l'Audiència Nacional manifesta que aquest article de la Carta no és una norma jurídica que pugui fer inaplicable l'article 23 de la Llei orgànica del Poder Judicial. Per això, pràcticament sense entrar a valorar res més, no admet aquest argument jurídic i afirma, una vegada més, que quan els òrgans judicials espanyols apliquen l'article 23 de la Llei orgànica del Poder Judicial, no envaeixen ni s'immisceixen en la sobirania de l'Estat on es va cometre el delicte, sinó que fan ús de la seva pròpia sobirania en relació als delictes internacionals.

Les resolucions judicials britàniques

A part d'aquests arguments jurídics, que bàsicament han sorgit en el si de l'ordenament jurídic espanyol a nivell internacional, o en altres jurisdiccions, com ara la britànica, s'han plantejat altres elements que afecten el Dret Internacional en general.

La immunitat sobirana

El primer element bàsic era el tema de la immunitat sobirana. La primera sentència, dictada per un jutge de Londres el 28 de novembre del 1998, afirmava que Pinochet gaudia d'immunitat d'excav d'Estat. Aquesta sentència va ser apel·lada a la Cambra dels Lords. Cal recordar que la Cambra dels Lords, en el sistema de dret britànic, és, a part de la segona cambra del Parlament, una instància d'apel·lació. Com a instància d'apel·lació, la Cambra dels Lords coneix matèries civils i criminals procedents dels tribunals d'Anglaterra, Gal·les i el nord d'Irlanda. (3)

Com ja és conegut, en aquesta primera sentència dels Lords britànics, es va denegar la immunitat sobirana per

Cronologia del cas Pinochet

10. Madrid. 3 de novembre del 1998.

Garzón demana al govern espanyol l'extradició del militar.

La fiscalia de París envia a Londres una petició d'arrest provisional, pas previ a una demanda oficial d'extradició, en relació amb els delictes de segrest i tortures comesos a Xile entre 1973 i 1977 contra tres ciutadans francesos.

11. 6 de novembre del 1998.

El Govern Espanyol acorda demanar al Regne Unit l'extradició de Pinochet.

12. 11 de novembre del 1998.

La sol·licitud espanyola d'extradició de l'expresident xilè és lliurada al ministeri britànic d'Interior.

13. 16 de novembre del 1998.

La cort suprema de Xile rebutja la petició del govern per nomenar un jutge especial que investigui les onze querelles presentades contra Pinochet al seu país.

14. 17 de novembre del 1998.

Un tribunal de primera instància britànic cita a Pinochet a comparèixer el 27 de novembre per revisar les condicions de la seva llibertat condicional vigilada. Poques hores després un alt tribunal londinenc canvia aquesta data pel dia 2 de desembre i transfereix les competències del cas al Tribunal de primera instància de Bow Street.

15. 19 de novembre del 1998.

El Tribunal Suprem alemany admet les denúncies presentades contra Pinochet.

Cronologia del cas Pinochet

16. 20 de novembre del 1998.

El Comitè de l'ONU contra la Tortura demana que es jutgi a Pinochet i adverteix que, en cas contrari, el Regne Unit podria incórrer en la violació de certs tractats internacionals.

17. 25 de novembre del 1998.

La Cambra dels Lords britànics es pronuncia, per tres vots contra dos, en contra de la immunitat de Pinochet.

18. 9 de desembre del 1998.

El ministre britànic de l'Interior, Jack Straw, dona el vistiplau al procés d'extradició a Espanya de Pinochet.

19. 10 de desembre del 1998.

El jutge Garzón processa Pinochet per suposats delictes de genocidi, terrorisme i tortures.

20. 11 de desembre del 1998.

Pinochet compareix per primera vegada davant d'un tribunal londinenc, rebutja la jurisdicció espanyola i britànica i titlla de «mentides» les acusacions que s'han formulat contra ell.

21. 17 de desembre del 1998.

Els Lords, en una decisió inèdita, anul·len el seu veredictes pels lligams d'un dels jutges amb Amnistia Internacional. Pinochet recupera la immunitat.

22. Londres, 18 de gener del 1999.

Comença la segona vista de la Cambra dels Lords.

23. Londres, 19 de febrer del 1999.

El Vaticà demana la llibertat de l'exdictador.

tres vots a dos. Una immunitat sobirana que era la qüestió bàsica que es plantejava en aquella sentència. I aquesta era la resposta que donaven, per bé que ja es qüestionava en el fons la validesa del Conveni contra la tortura i si la Gran Bretanya l'havia signat o no.

En aquesta primera sentència de la Cambra dels Lords, els diferents lords manifestaven opinions i raonaments com els següents: que ni el genocidi, ni la tortura, ni la presa d'ostatges poden qualificar-se com a funcions d'un cap d'estat d'acord amb el Dret Internacional i, per tant, s'han de considerar crims.

La qüestió de la immunitat sobirana va quedar definitivament tancada amb la segona sentència de la Cambra dels Lords britànica. Una sentència que es va haver de revisar perquè es va considerar que un dels primers Lords que va emetre el seu veredictes tenia una forta vinculació amb Amnistia Internacional. D'aquesta manera, es produïa un fet sense precedents en la llarga història de la Cambra dels Lords.

En aquesta segona sentència es va prendre, podríem dir-ne una resolució, que des de fora semblava que pretenia aconseguir ambdues parts, perquè per una banda s'afirmava que Pinochet no tenia immunitat sobirana, però per altra es deia que només se'l podia jutjar per aquells delictes comesos després que el Conveni contra la tortura entrés en vigor al Regne Unit, cosa que es va produir l'any 1988. Amb això els crims possibles quedaven àmpliament reduïts en principi, pel fet que el règim dictatorial xilè no va durar gaire més enllà del 1988.

Cal recordar que el sistema de ratificació de convenis al Regne Unit és diferent del nostre sistema, en el qual la simple publicació al BOE fa que entri en vigor. Allà cal un procediment de ratificació, i aquest no es va produir en el cas del Conveni contra la tortura fins el 29 de setembre del 1988.

El delictes de tortura

Ja a partir d'aquesta sentència britànica, es constata, pel que fa als procediments seguits a la Gran Bretanya, que l'element clau no és el delictes de genocidi o terrorisme, com passava en el cas espanyol, sinó que és el de tortura, delictes que en el cas espanyol quedava subsumit dins dels altres dos, que es consideraven de més entitat. És per aquest motiu que un dels elements claus de la sentència del jutge Bartle, del tribunal de Bow Street, eren els delictes de tortura. A més, creia que les desaparicions constituïen un delictes de tortura, ja que estimava que l'efecte produït en les famílies dels desapareguts es podia considerar com una tortura mental i, aleshores, en conseqüència, es convertien en un delictes continuat, cosa que permetia enjudiciar Pinochet per tots

aquells casos de desapareguts no resolts fins el dia d'avui.

És curiós també, pel que fa a la sentència del jutge Bartle de Bow Street, la menció que fa a la llei espanyola i la seva afirmació que està vinculat als arguments espanyols a través de la llei de la seva pròpia nació. Aquesta argumentació del jutge britànic s'ha d'entendre en el context del seu sistema judicial i de dret propi i diferent del sistema continental. Dintre d'aquest sistema és molt tradicional fer servir la tècnica, fins i tot en temes civils, del que nosaltres anomenaríem reenviament o reenviament de segon grau. Mitjançant aquest procediment un jutge britànic es col·loca suposadament en el lloc del jutge estranger que ha de dictar aquella resolució i determina quina és la llei aplicable i si la llei que regeix aquesta llei aplicable ha de ser l'espanyola o l'anglesa.

Altres qüestions

Més enllà de les qüestions purament judicials, durant l'afer Pinochet també s'han plantejat altres qüestions o s'han obert altres camins o vies dins del Dret Internacional, com són la possibilitat d'un arbitratge internacional, el plantejament d'una demanda en el Tribunal Internacional de l'Haia o, fins i tot, una demanda al Tribunal de Drets Humans d'Estrasburg.

L'arbitratge

L'arbitratge entre Espanya i Xile es plantejava en virtut del tractat del 28 de maig de 1927 (4), ratificat el 26 de desembre del mateix any, pel qual les parts contractants s'obligaven a sotmetre a judici arbitral totes les controvèrsies que poguessin sorgir, sempre que no poguessin ser resoltes per negociació directa. En primer lloc, la vigència d'aquest tractat estava sempre assegurada per allò establert a l'article 6 del mateix, en què es fixava que, després dels primers deu anys en vigor, s'aniria renovant any rera any si cap de les dues parts l'havia denunciat abans. La resta de l'articulat d'aquest conveni sobre arbitratge també semblava excloure el present cas de poder ser sotmès al mateix. Així ho va també qualificar el mateix Ministeri d'Afers Exteriors, que havia arribat a afirmar que la via de l'arbitratge era poc pràctica, perquè, de fet, un acord en base al mateix entre l'Executiu i el Legislatiu no impediria que el Jutge de l'Audiència Nacional plantegés una qüestió d'inconstitucionalitat (5) davant el Tribunal Constitucional. A més, aquest compromís especial d'arbitratge no pot afectar l'exercici als tribunals espanyols de les funcions jurisdiccionals que en aquest cas tenen, en virtut de l'article 23 de la Llei orgànica del Poder Judicial.

Cronologia del cas Pinochet

24. Londres, 24 de març del 1999.

Pinochet pot ser sotmès a un procés d'extradició. El comitè de la Cambra dels Lords decideix per majoria de 6 a 1 que Pinochet pot ser sotmès a un procés legal d'extradició en el Regne Unit, només pels delictes de tortura i conspiració per la tortura comesos després del 8 de desembre del 1988, encara que alguns magistrats marquen el 29 de setembre.

25. 15 d'abril del 1999.

Straw torna a donar llum verda al procés d'extradició.

26. 23 d'abril del 1999.

El govern xilè anuncia la seva intenció d'acudir a un arbitratge internacional per resoldre el cas Pinochet.

27. Madrid, 27 d'abril del 1999.

Garzón torna a ampliar la querella contra Pinochet.

28. Londres, 30 d'abril del 1999.

El tribunal londinenc fixa la data de la vista preliminar.

29. Madrid, 3 de maig del 1999.

La fiscalia de l'Audiència Nacional recorre l'auto de Garzón.

30. 14 de setembre del 1999.

El govern espanyol renuncia definitivament a resoldre el cas Pinochet per la via d'un arbitratge internacional.

31. 27 de setembre del 1999.

El Tribunal de primera instància de Bow Street comença el judici d'extradició. Quatre dies més tard queda vist per a sentència.

Cronologia del cas Pinochet

32. 8 d'octubre del 1999.

El jutge de primera instància Roland Bartle estableix que Pinochet pot ser extradit a Espanya per trenta-quatre càrrecs de tortura i un de conspiració per a la tortura.

33. 14 d'octubre del 1999.

El govern xilè demana formalment a Londres que alliberi Pinochet per raons humanitàries atenent el seu mal estat de salut.

34.

Una comissió de juristes xilens estudia els procediments per presentar una demanda contra Espanya davant el Tribunal Internacional de l'Haia.

35. Madrid, 24 de novembre del 1999.

L'Audiència Nacional espanyola s'interposa en el procés. L'Audiència Nacional d'Espanya rebutja el recurs presentat pel fiscal contra l'ampliació de la querella contra Pinochet i manté que pot ser perseguit per delictes de tortura.

36. 5 de gener del 2000.

Quatre metges i un neuropsicòleg examinen Pinochet durant set hores.

37. 11 de gener del 2000.

El ministeri d'Interior britànic anuncia que Pinochet no està en condicions de ser jutjat i que Londres denegarà l'extradició en base a un informe mèdic confidencial.

38. 26 de gener del 2000.

Bèlgica i diverses ONG's recorren contra la confidencialitat de l'informe mèdic i en sol·liciten un de nou obert a les parts.

L'arbitratge, però, no sembla una postura jurídicament tan incorrecta per a alguns autors com Ramírez Brotons, que afirma i manté que l'arbitratge seria obligatori entre les parts que hi acudissin i seria una solució correcta tècnicament, i potser no tan desastrosa des del punt de vista de la justícia material. (6)

El Tribunal Internacional de Justícia

L'altre front d'acció judicial era plantejar una demanda al Tribunal Internacional de Justícia. El Ministeri d'Affers Exteriors informava que aquesta alternativa era més favorable. La demanda hauria de ser presentada per Xile, d'acord amb l'article 30 de la Convenció contra la tortura, i no tindria perquè ser necessàriament conflictiva. Aquest mateix article havia servit de base jurídica en un inici per invocar un arbitratge amistós.

També podien acudir Espanya i Xile a aquest organisme judicial internacional mitjançant un compromís. No seria lògic que Xile plantegés una demanda unilateral en aquest Tribunal a l'empara de l'article 36.2 del seu estatut, perquè no ha formulat la declaració d'acceptació de jurisdicció obligatòria i mai abans havia acudit a aquest Tribunal.

Per tant, qualsevol dels dos mecanismes, en el fons, es farien partint d'un pacte amistós previ.

Cal recordar, en tot cas, que les decisions del Tribunal Internacional seran vinculants per als dos Estats i que el que es qüestiona no és el cas concret del Sr. Pinochet, en el sentit de si és o no és responsable d'aquests delictes, sinó la competència jurisdiccional d'Espanya per poder enjudiciar l'exgeneral Pinochet.

Conclusions

De tot allò que s'ha exposat, al meu entendre es pot concloure clarament que s'està tendint cap a una modificació dels principis bàsics del Dret Internacional, com poden ser la immunitat sobirana i el principi de no ingerència.

L'afer Pinochet ha posat damunt la taula un precedent per acabar contra la impunitat de molts crims contra la humanitat i, d'aquesta manera, ha permès concebre un sistema que no obligui a esperar la creació de Tribunals Internacionals Especials o que el recentment creat Tribunal Penal Internacional funcioni. Però personalment sóc de les que creu que la solució ideal seria la impartició de justícia des d'aquests tribunals internacionals i no des d'un Estat en concret. (7)

Malgrat el desenvolupament final de l'afer Pinochet, cal recordar que aquest no s'ha produït per motius jurídics sinó

per motius de conveniència política i, per tant, aquest cas hauria de servir, com a mínim, per retenir els dictadors dins de les seves fronteres i impedir que viatgin pel món amb impunitat i, fins i tot, amb honors d'un cap d'estat. L'inici d'actuacions per l'Audiència Nacional contra els crims a Guatemala potser és un exemple d'això.

El que aquí s'ha exposat són quatre notes bàsiques sobre els diferents arguments jurídics que s'han anat movent al llarg d'aquest procés, que ha arribat a la seva fi a Espanya i a la Gran Bretanya, però que ara continua a Xile, on no es podran al·legar, si prospera el cas, la ingerència i la invasió foranes.

Encara queda camí per recórrer, però potser s'han posat les bases d'un nou ordre internacional.

Cronologia del cas Pinochet

39. 31 de gener del 2000.

L'Alt Tribunal de Londres rebutja els recursos. Les ONG's i Bèlgica fan una nova apel·lació.

40. 15 de febrer del 2000.

La sala d'apel·lacions de l'Alt Tribunal ordena la divulgació de l'informe mèdic als quatre estats que han demanat l'extradició de Pinochet.

41. 2 de març del 2000.

Jack Straw confirma la seva decisió d'alliberar Pinochet per motius mèdics.

42. 3 de març del 2000.

Pinochet abandona la Gran Bretanya i arriba a Xile l'endemà, 4 de març del 2000.

NOTES

(1) Auto de l'Audiència Nacional de 5 de novembre del 1998.

(2) REMIRO BROTONS, Antonio; «El caso Pinochet. Los límites de la impunidad». Estudios de Política Exterior. Ed. Biblioteca Nueva SL. 1999.

(3) DARBYSHIRE, Penny; «Edey on the English Legal System. Concis Course Text». 6ª Edició. Editorial Sweet & Maxwell. 1996.

(4) Informacions de «El País» i REMIRO BROTONS, Antonio; «El caso Pinochet. Los límites de la impunidad». Estudios de Política Exterior. Ed. Biblioteca Nueva SL. 1999.

(5) Així opinava Baltasar Garzón, que va advertir al Ministre que un arbitrage amistós entre Espanya i Xile podria interferir en la jurisdicció penal i ho fonamentava en l'article 117.3 de la Constitució. (REMIRO BROTONS, Antonio; «El caso Pinochet. Los límites de la impunidad». Estudios de Política Exterior. Ed. Biblioteca Nueva SL. 1999).

(6) REMIRO BROTONS, Antonio; «El caso Pinochet. Los límites de la impunidad». Estudios de Política Exterior. Ed. Biblioteca Nueva SL. 1999.

(7) Antonio Remiro Brotóns, arriba a afirmar que la creació i funcionament ara més possible d'un Tribunal Internacional Penal no pot frenar les iniciatives estatals com l'espanyola. (REMIRO BROTONS, Antonio; «El caso Pinochet. Los límites de la impunidad». Estudios de Política Exterior. Ed. Biblioteca Nueva SL. 1999).

Causes obertes contra Pinochet a tot el món, a més d'Espanya

Gran Bretanya

El 27 d'octubre del 1998, quatre exiliats xilens, tres d'ells residents al Regne Unit, a través de l'advocat David Burgess, van presentar una petició de processament d'Augusto Pinochet en el Regne Unit, pel càrrec de tortures, davant del procurador general David Calvert-Smith i el fiscal general John Morris. A més, diverses organitzacions de defensa dels drets humans, entre elles Amnistia Internacional (AI), sol·licitaren que Pinochet fos processat en el Regne Unit d'acord amb la llei de justícia penal del 1988, que permet encausar en aquest país a persones acusades de tortura o complicitat en tortura, encara que els delictes hagin estat comesos fora del país. Acusen a Pinochet de ser còmplice en la desaparició i tortura del britànic William Beausire, detingut el 2 de novembre del 1974 a Argentina en el marc de l'Operació Cóndor, i lliurat després a Xile, on es perdé el seu rastre.

Suïssa

El 22 d'octubre del 1998, el procurador general (fiscal) de Ginebra, Bernard Bertossa, va rebre una denúncia per la desaparició el 1977 a Buenos Aires, durant la denominada Operació Cóndor, del ciutadà suís-xilè Alexis Jaccard, presentada per la seva vídua, Paulina, resident a Xile. Bertossa considerà que reunia les condicions per obrir una investigació contra Pinochet per «segrest i assassinat». El 26 d'octubre a instàncies de Bertossa, la Policia Federal Suïssa demanà a la Gran Bretanya la detenció per la finalitat d'extradició d'Augusto Pinochet. Els càrrecs: assassinat, rapte amb circumstàncies agreujants i segrest. A la petició suïssa es feia esment, malgrat tot, que l'ordre dictada per la justícia espanyola tenia prioritat. El 3 de novembre es confirmà que Suïssa ja tenia preparada la demanda formal d'extradició contra Pinochet, encara que, de moment, no la presentaria.

França

El 26 d'octubre del 1998, les famílies de tres víctimes franceses del règim de Pinochet –un assassinat i dos desapareguts– sol·licitaren a les au-

toritats franceses que demanessin l'extradició del general xilè per segrest, detenció il·lícita, crims contra la humanitat i genocidi. El 27 d'octubre, la ministra francesa de Justícia assegurà que cursaria «immediatament» a les autoritats britàniques una demanda d'extradició de Pinochet si el jutge competent la demanava. El 30 d'octubre, la Fiscalia de París obria una investigació judicial preliminar contra Pinochet pel suposat delictes de «segrest i tortures» comesos a Xile contra tres ciutadans francesos –Alphonse René Chanfreau, Etienne Pesle i Marcel René Amiel Baquet– desapareguts entre 1973 i 1977. El 2 de novembre, un jutge de París, Roger Le Loire, dictà una ordre de detenció contra Pinochet per la desaparició dels ciutadans francesos Georges Klein, metge personal de l'assassinat president xilè Salvador Allende, i Jean Ives Claudet, desaparegut a l'Argentina el novembre del 1975.

Itàlia

El 30 d'octubre del 1998, la Fiscalia de Milà decidia investigar a Pinochet per un possible delictes de «matança» (que no prescriu segons la legislació italiana), per indicació del ministeri italià de Justícia, després de la denúncia per tortures i homicidi presentada pel resident xilè Vicente Vergara Taquíás. El 2 de novembre, a Prato, un altre exiliat xilè, Hugo Edgardo Silva Soto, presentà una denúncia pels delictes de «segrest de persona, intent d'homicidi i homicidi múltiple». El 3 de novembre, el fiscal de Milà afirmà que no obriria d'immediat el sumari de la investigació contra Pinochet per tenir «altres compromisos». La Fiscalia de Roma obrí investigacions contra Pinochet pel presumpte delictes «d'homicidi» de tres ciutadans italians després de la denúncia efectuada el 29 d'octubre per dos senadors del Partit Verd.

Alemanya

El 2 de novembre del 1998, una exiliada xilena, naturalitzada alemanya, presentava una denúncia davant la Fiscalia de Colònia. El 3 de no-

vembre, els alemanys Werner Simon i Willi Kuhling presentaven una denúncia per «tortura, coacció i detenció il·legal» davant el Tribunal Suprem d'Alemanya.

Aquest mateix dia, tres xilens residents a Hamburg presentaren una demanda davant la Fiscalia d'aquesta ciutat del nord d'Alemanya. El 19 de novembre, el Tribunal Suprem alemany admetia a tràmit les denúncies presentades contra l'expresident al considerar que Pinochet no tenia immunitat.

Bèlgica

El 2 de novembre del 1998, la justícia belga va admetre a tràmit les denúncies per detenció il·legal, tortura i assassinat presentades contra Pinochet per sis ciutadans d'origen xilè residents a Bèlgica. El 24 de novembre un jutge d'instrucció de Brussel·les dictà una ordre internacional de detenció contra Augusto Pinochet.

Suècia

El 25 d'octubre del 1998, tres exiliats xilens residents a Suècia –Juana González, América Guerrero i Javier Muñoz– presentaren una denúncia contra Pinochet per assassinat, tortura i segrest. Des d'aleshores, s'han lliurat unes 200 denúncies contra l'exdictador xilè. El 2 de novembre, el fiscal del Tribunal d'Estocolm, Jan Danielsson, manifestà, malgrat tot, que «no té intenció» de sol·licitar al Regne Unit l'extradició de Pinochet.

Noruega

El 2 de novembre del 1998, l'exiliat xilè Marcello Ferrada-Noli, professor de la Universitat de Tromsø, demandà a Pinochet per desaparició i privació de llibertat, en relació amb els casos de dos amics desapareguts a Xile des de la seva detenció el 1974.

CAIXA LAIETANA